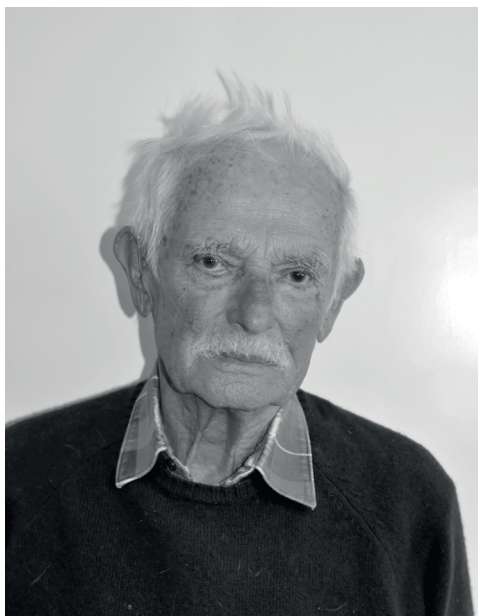

In memoriam

BOŽIDAR PERHARIĆ

(1925. – 2024.)

Mr. sc. Božidar Perharić bio je doajen hrvatske psihologije. U jesen 1945. upisao je studij filozofije, tadašnju 28. studijsku grupu, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pod „A“ je slušao Povijest filozofije, Spoznajnu teoriju, Logiku i *Psihologiju* (Matešić, 2018).

Psihologiju mu je predavao prof. dr. sc. Ramiro Bujas (1879.-1959.), koji ga je odmah zadivio, kada se na svom prvom poslijeratnom predavanju obratio studentima sljedećim riječima: „Pozivam vas da mislim u minuti šutnje odamo počast svim onim ljudima koji su prošli kroz ovaj Institut, a stradali su, poginuli u ovom strašnom vremenu. Stradali na BILO

KOJOJ STRANI, vjerujući da se zalažu i bore za nešto dobro, za pravednu stvar.“ Kolega Perharić procijenio je da je ovo obraćanje sigurno bio negdje zabilježeno.¹ Ramiru Bujasu je višekratno iskazana građanska hrabrost došla na naplatu 18. prosinca 1948. Tada se u Institutu za filozofiju, u okviru Filozofskog fakulteta, dogodio napad na Profesora, njegova sina Zorana Bujasa (1910.-2006.) i kolegicu, gospođu Adelu-Idu Ostojčić (1908.-2008.). Za svakoga je bilo sročeno ponešto. Ramiro Bujas prozvan je ideološki zbog zdušnog zalaganja za svoga učitelja Alexiusa von Meinonga (1835.-1920.), osnivača eksperimentalne psi-

1 Matešić, K. (2018). Razgovor - Božidar Perharić. *Suvremena psihologija*, 21 (2), 203-210.

hologije u današnjoj Austriji. Bio je optužen za promicanje građanske misli u bitno promijenjenim društvenim uvjetima.²

Kolega Perharić pamti je da je u predavaonici prof. Bujasa na zidu bila izvješena parola: "NEMO PSIHOLOGUS NISI FISIOLOGUS!"³.

Na studiju filozofije Božidar Perharić bio je na povijesnom seminaru o Plotinu, koji je držao prof. dr. sc. Pavao Vuk-Pavlović (1894.-1976.), kad je dvoje studenata stalo vikati „hoćemo Marxa i Lenjina“, na što je Profesor zalupio vrata, napustio dvoranu i Sveučilište.

Pavao Vuk-Pavlović slušao je Wundta u njegovu zadnjem, zimskom semestru 1917.⁴ O nesreći Pavla Vuk-Pavlovića detaljno je pisao Milan Polić (1946.-2015.), sveučilišni profesor koji se bavio filozofijom odgoja⁵. Sám kolega Perharić prisjećao se da je dvoje spomenutih staljinističkih fanova vrlo brzo otpremljeno na preodgoj. Ona na Svetu Katarinu, a on na Svetog Grgura¹.

Božidar Perharić je, usprkos svemu, izdržao do diplome. Godine 1951. zaposlio se kao suplent na Sušačkoj gimnaziji⁵ da bi poslije radio kao profesor na nekoliko škola i kasnije kao psiholog na nekim višim i visokim obrazovnim institucijama. Ali, kako je sám govorio, ranih 1950-ih, nije dugo izdržao glumatati da iskreno tumači ideološki definiran nastavni program, pa se odlučio još jednom postati student. Upisao je studij psihologije da bi se nakon diplomiranja,

uz preporuku Zorana Bujasa, zaposlio u Tvornici Nikola Tesla. Tu je dočekao mirovinu, koju je uživao punih 39 godina. Bio je jedan od naših prvih industrijskih psihologa¹.

Ne bi se smjelo zaboravljati da je u poslijeratnoj Jugoslaviji 1945. bilo, prema procjenama, 76 % poljoprivrednog stanovništva. U prvom poslijeratnom popisu stanovništva 1953., u Federalnoj Narodnoj Republici Hrvatskoj, s navršenih 10 godina, bilo je 22,4 % nepismenih žena, 9,3 % nepismenih muškaraca, odnosno ukupno 16,3 % nepismenih osoba.

U procesima industrijalizacije koji su uslijedili u 1950-im i 1960-im bila je potrebna obrazovana radna snaga. U zapošljavanju žene su bile namještane u lakoj industriji. Kolega Perharić se, prema osobnom iskazu, pretežno bavio selekcijom ženske radne snage za montažne poslove u Tvornici, pri čemu je razvio vlastiti selekcijski postupak¹.

Božidar Perharić je, pored višekratno objavljivanog udžbenika iz psihofiziologije rada, objavio nekoliko knjiga sjećanja na djetinjstvo i drugih, u osnovi autobiografskih sjećanja. Povodom 24. obljetnice Hrvatskog slova, dodijeljena mu je nagrada za prozno djelo „Zagrebačke tijelovske procesije“.

S odlaskom mr. sc. Božidara Perharića nestao je zadnji svjedok burnog poslijeratnog razdoblja povijesti hrvatske filozofije i psihologije.

Krunoslav Matešić

Korespondencija: kmatesic@mffzg.hr

Online:

27. 06. 2025.

1 Matešić, K. (2018). Razgovor - Božidar Perharić. *Suvremena psihologija*, 21 (2), 203-210.

2 Borba za idejnost i čistoću u nauci. Osvrt na predavanja iz psihologije. *Studentski list*, 8. siječnja 1949. god. V., broj 1, str. 4-5.

3 Matešić, K. (2014). Dva naša Wundtova đaka, *Psiholog*, 1-2 (2014), 65-66.

4 Polić, M. (2011). *Život i djelo Pavla Vuk-Pavlovića*. Hrvatsko filozofsko društvo.

5 Perharić, B. (2018). Kratka priča o vremenu i životu s obitelji dr. Viktora Ružića – Našeg Čaka. U Vidoje Vujić (prir.), *Život koji teče* – Monografija o dr. Viktoru Ružiću. (317-320). Rijeka: Zaklada "Dr. Viktor Ružić". Dostupno na: https://efaidnbmnnnibpccglclefindmkaj/https://www.rc-rijeka.hr/wp-content/uploads/2020/04/v.ruzic_hrv.pdf

© Filozofski fakultet, Zagreb

SILVIJA SZABO

(1941. – 2025.)

Silviya Szabo (rođ. Stipetić) 1963. godine diplomirala je psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Još tijekom studija, 1961. godine, počela je raditi kao laborantica u tadašnjem Psihologijskom institutu, a nakon diplomiranja nastavlja raditi kao asistentica u Institutu te od 1970. na Odsjeku za psihologiju. Magistrirala je 1971. godine temom *Neki metodološki problemi Stevensove psihofizike*, a doktorirala 1976. temom *Utjecaj postupnog porasta i trajanja podražaja na apsolutnu osjetljivost u području električnog okusa*. U zvanje redovne profesorice eksperimentalne i fiziološke psihologije izabrana je 1986. godine te je na Odsjeku za psihologiju radila sve do umirovljenja 1996. godine.

Njezin znanstveno-istraživački interes bio je najviše usmjeren na područje psihofiziologije osjeta i psihofizike. Kao suradnica Zorana Bujasa provela je niz eksperimenata u području okusa i električnog okusa, čiji su rezultati bitno pridonijeli objašnjenju prirode funkcioniranja okusnog sustava. Također je provela niz istraživanja u području Stevensove „subjektivne“ psihofizike, u kojima su provjeravana svojstva Stevensovih metoda izravnih procjena veličina. Još jedno vrlo zastupljeno područje njezinih istraživanja bila je zdravstvena psihologija. Bavila se kvalitetom života bolesnika i bila je dio tima koji je razvio *The World Health Organisation Quality of Life Assessment* (WHOQOL).

Sa suradnicima (Pibernik-Okanović i Metelko) je objavila niz radova o dijabetesu – o kvaliteti života bolesnika s dijabetesom, njihovim emocionalnim tegobama i rizičnim čimbenicima za razvoj depresije.

U 1960-ima i 1970-ima bila je članica tima koji je konstruirao i validirao niz novih testova inteligencije, koji su se temeljili na postavkama Zorana Bujasa da je ključno svojstvo inteligencije „osjetljivost na probleme“ koju standardni testovi inteligencije ne mjere. Od svih novih testova iz tog razdoblja, najpoznatiji je *Problemmi test*, koji se sastoji od 70 zadataka koji su osmišljeni tako da najprije treba otkriti u čemu je problem, to jest neravnoteža u sadržaju zadatka, a kad se to otkrije, pronalaženje rješenja nije teško.

U 1980-ima je sa suradnicima provodila važan program u kojem je korištena eksperimentalna paradigma za unapređenje mjerenja stavova, sa svrhom da se izbjegnu nedostaci ljestvica stavova konstruiranih na klasičan način. U skaliranju stavova primijenjena je analogija metode izravnih procjena veličina osjeta koja je razvijena u psihofizici.

Silvija Szabo također je bila članica dviju skupina autora s Odsjeka za psihologiju koje su objavile izuzetno važne knjige. Prva je bila *Psihologija – udžbenik za gimnazije*, objavljen 1992. godine u izdanju Školske knjige. Potom je 2005. godine u izdanju Naklade Slap objavljen Psihologijski rječnik, prvi sustavni pokušaj sistematizacije psihologijske terminologije u hrvatskom jeziku.

Kao nositeljica kolegija *Fiziološka psihologija* i *Osnove neuropsihologije* brojnim je generacijama usadila ljubav prema izučavanju odnosa živčanog sustava i ponašanja. Bila je odličan predavač u vrlo izazovnim i skromnim uvjetima – nije postojao udžbenik te je ona iz brojnih izvora kompilirala ključna znanja, organizirala ih po temama i prezentirala nam ih na predavanjima. Posve je nemoguće poučavati fiziološku psihologiju bez prikaza pojedinih

dijelova živčanog sustava. A kako u ranim 1980-ima još nismo imali grafoskop, na svako je predavanje dolazila s jednom ili dvije povelelike zelene školske ploče na kojima su kredama u boji bili prikazani dijelovi živčanog sustava, a mi smo ih, koliko god smo bolje mogli, precrtavali u svoje bilježnice. I unatoč tako skromnoj opremljenosti, ponekad mi se čini da nas je uspijevala naučiti više nego što mi danas uspijevamo svoje studente, unatoč svoj suvremenoj tehnologiji.

Bila je izuzetna znanstvenica i nastavnica, ali osim njezina plodnog rada na fakultetu, treba spomenuti i njezin društveni utjecaj, odnosno veliku ulogu koju je imala u objavljivanju *Dnevnika Diane Budisavljević*, njezine bake, koja je tijekom 2. svjetskog rata svojim herojskim radom spasila brojnu kozaračku djecu. Silvija je prevela njezine dnevnike s njemačkog, a zatim sudjelovala i u pripremi filma *Dnevnik Diane Budisavljević*, premijerno prikazanog 2019. godine i kasnije višestruko nagrađivanog. Vrijednost ovog doprinosa je prepoznala i austrijska vlada te je Silviji Szabo dodijeljeno *Visoko počasno odličje za zasluęę za Republiku Austriju*, zbog rada na izučavanju djelovanja njezine bake Diane Budisavljević rođene Obexer, odajući joj tako priznanje za to što je svojim predanim angaęmanom pridonijela otkrivanju nekih važnih, a dugo prešućivanih događaja.

Imala sam privilegiju više od 10 godina raditi sa Silvijom u našoj sobi C-310, u koju sam stigla kao njezina asistentica, da bi taj odnos ubrzo prerastao u prijateljstvo. Kao mentorića mi je pruęala vodstvo u znanstvenom napredovanju, a kao prijateljica trajnu podršku i ohrabrenje u teškim trenucima. Bila je blaga, odmjerena i smirena osoba i tijekom svih godina našeg zajedničkog rada nikada nisam čula da je u komunikaciji s bilo kime povisila glas. Svi koji su radili s njom su je ne samo cijenili zbog njezina izuzetnog intelekta nego je i voljeli kao divnu suradnicu – u mnogim je životima ostavila neizbrisiv trag.

Silvija je otišla prerano, kao što svi divni ljudi uvijek odu prerano. Ali ostavila nam je važnu znanstvenu produkciju i obrazovala ge-

neracije budućih psihologa, tako da njezin rad ostaje zauvijek utkan u razvoj i povijest Odsjeka za psihologiju.

Meri Tadinac

Korespondencija: mtadinac@ffzg.hr

Online: 27. 06. 2025.

